

4. PRIKÁZANIE

IV.

Cti svojho otca i svoju matku!

„Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“ (Ex 20,12).

Štvrtým prikázanim sa začína druhá tabuľa zákona.

Boh chcel, aby sme si hneď po ňom ctili a poslúchali svojich rodičov, ktorým vďačíme za život a ktorí nám odovzdali poznanie Boha.

Štvrté prikázanie sa výslovne obracia na deti v ich vzťahu k otcovi a k matke, ale takisto sa týka príbuzenských vzťahov s ďalšími členmi rodiny (starí rodičia) + vzťahuje sa aj na povinnosti žiakov voči učiteľom, zamestnancov voči zamestnávateľom, podriadených voči svojim predstaveným, občanov voči svojej vlasti.

Toto prikázanie platí aj v opačnom zmysle ako je uvedené. Zahŕňa a predpokladá aj povinnosti rodičov, vyučujúcich, vládnych činiteľov a všetkých, ktorí vykonávajú moc nad inými.

Spoločenské vzťahy

Sú obsahom druhej tabule Desatora, sa dajú rozdeliť do troch kategórií:

- *Príbuzenské* (rodičia, deti, manželia - generácie).
- *Záujmové* (medzi spoločenskými skupinami - základom sú spoločné záujmy).
- *Nútené* (vzťahy nadriadenosti a podriadenosti, napr.: zamestnanie, škola...)

Poslušnosť

Je to čnosť, ktorou sa človek podriaďuje vôli predstaveného.

Úcta ***455

Je to čnosť, v ktorej dáva človek druhému to, čo mu patrí pre jeho vznešenosť a pre dobrá od neho prijaté.

Úctou sme povinní:

- voči Bohu (je najvznešenejší a od Neho máme všetky dobrá)
- voči rodičom (po Bohu naši najväčší dobrodinci)
- voči Cirkvi a voči vlasti (cirkevným a štátnym predstaviteľom)

Povinnosti detí voči rodičom a predstaveným ***459,460

- Kým dieťa žije v dome svojich rodičov, **má poslúchnuť** každú ich žiadosť, odôvodnenú svojim vlastným dobrom alebo dobrom celej rodiny. „*Deti, poslúchajte rodičov vo všetkom, lebo je to milé Pánovi*“ (Kol 3, 20).

Poslušnosť voči rodičom **prestáva osamostatnením sa** (emancipáciou) detí, ale **neprestáva úcta a láska**, ktorú musia mať k nim vždy. Ich zodpovednosť voči rodičom nikdy nekončí. Podľa svojich možností im majú poskytovať hmotnú a morálnu pomoc v rokoch staroby alebo v čase choroby, opustenosti a núdze.

Boh pripomína túto povinnosť: „*Kto miluje svojho otca, vykupuje svoje hriechy, a kto si ctí matku, zhromažďuje poklady. Kto si ctí otca, nájde radosť vo svojich deťoch a bude vyslyšaný, keď sa bude modliť. Kto si ctí otca, dlho bude živý. Synu, pomáhaj v starobe svojmu otcovi a nezarmucuj ho, kým žije. Ak slabne na duchu, maj s ním strpenie a neopovrhuj ním, kým si v plnej sile... Povešť rúhača má, kto opustí svojho otca, a prekliaty je od Boha, kto trápi svoju matku*“ (Sir 3,14-15.18).

- Keď je rodič v núdzi, nesmie dieťa ani vstúpiť do rehole, ale sa najskôr postará o ich zabezpečenie.
- Rodičia majú dbať na to, aby nenútili svoje deti ani pri voľbe povolania, ani pri voľbe stavu, manžela či manželky. Môžu však pomáhať deťom múdrymi radami.
- Deti majú **poslúchať aj rozumné príkazy svojich učiteľov a vychovávateľov**. Ale ak je dieťa vo svedomí presvedčené, že je morálne zlé poslúchnuť daný rozkaz, nemá sa ním riadiť.

Povinnosti občanov voči štátu 464,465

- Povinnosťou občanov je **spolupracovať** s občianskou mocou na budovaní spoločnosti.
- Občan je vo svedomí viazaný **neriadiť sa predpismi ktoré by boli v rozpore** s požiadavkami morálneho poriadku. „*Boha treba viac poslúchať ako ľudí*“ (Sk 5, 29).
- Keď však verejná moc prekročí svoju kompetenciu a utláča občanov, je im dovolené brániť svoje práva pri rešpektovaní medzí, ktoré určuje prirodzený a evanjeliový zákon.

V.

Nezabiješ!**5. PRIKÁZANIE***„Nezabiješ!“ (Ex 20, 13).**„Počuli ste, že otcom bolo povedané: Nezabiješ! Kto by teda zabil, pôjde pred súd. No ja vám hovorím: Pred súd pôjde každý, kto sa na svojho brata hnevá“ (Mt 5, 21-22).*Kongregácia pre učenie viery ***466

"**Ludský život je posvätný**, pretože od svojho začiatku obsahuje v sebe Božie stvoriteľské pôsobenie. Sám Boh je Pánom života od jeho počiatku až do konca: nikto a za žiadnych okolností si nemôže prisvojiť právo priamo zničiť ľudskú bytosť".

Piate prikázanie nám ukladá vážiť si a chrániť ľudský život od počatia až po prirodzenú smrť.

Prvá vražda v dejinách ľudstva: *Čo si to urobil? Hlas krvi tvojho brata hlasno volá ku mne zo zeme. (Gn 4,10-11)*

Starý zákon vždy považoval krv za **posvätný znak života**.

Posvätnosť, hodnota, dôstojnosť a vznešenosť ľudskej osoby pramení z toho, že človek bol zo stvorenstva postavený najvyššie, a ako jediný z tvorov zeme bol stvorený na Boží obraz. Privilegované postavenie mu dáva od Boha nesmrteľná duša.

HRIECHY PROTI 5. PRIKÁZANIU**1. Škodenie si na zdraví ***474****a) Narkómánia (narkoá - omamujem)**

Užívanie narkotických alebo euforických (*eu - dobrý; foreín - niešť*) prostriedkov ako heroín, morfium, hašiš, marihuana, nikotín a kofeín, okená, éterické rozpúšťadlá,... atd., na škodu svojho zdravia.

Dôvody proti užívaniu narkotík:

- Ničia telesné a duševné zdravie; rozvracajú rodiny a korumpujú deti; vedú ku krádežiam a k násilným zločinom; vyvolávajú predávkovanie a smrť.

b) Nadmerné užívanie alkoholu

- *úplná opilstosť* - dočasne zbavuje človeka užívania rozumu. Preto je ťažkým hriechom. Je to kvalifikované ako zmrzačenie v rozumovej oblasti človeka, ktorá je jeho výsadou medzi stvorenstvom.
- *neúplná opilstosť* - nezabavuje celkom užívania rozumu, ale ťažkým hriechom sa stáva pre okolnosti:
 - *pohoršenie* (otec deťom, predstavený podriadeným, kňaz veriacim);
 - *ožobračovanie rodiny*
 - *ohrozenie života* (na pracovisku, za volantom a pod.).

c) Nedostatočné obliekanie sa

Ak pre malicherné a samolúbe dôvody páčiť sa, si človek vedome škodí na zdraví.

d) Fajčenie

Škodenie na zdraví sebe aj druhým.

2. Samovražda

a) Priama

Človek svojím úmyslom smeruje ku skoncovaniu so svojím životom, privlastňuje si najvyššiu právomoc nad ľudským životom (aj keď svojím), ktorá prináleží jedine Bohu. Ani v dobe prenasledovania nemožno ľahkovážne vyhľadávať mučenícku smrť.

- Priama samovražda nikdy nie je dovolená.
- Hladovka až do smrti je nedovolená.
- Pri stroskotaní možno prepustiť vrak inému. (*Titanik*)
- Vyskočiť z okna horiaceho domu s nádejou na záchranu

b) Nepriama a nepriame skracovanie života

Nepriamo si poškodzuje život človek takou činnosťou, ktorá sama o sebe nie je zlá, ale je životu a zdraviu nebezpečná. (*napr.: užívanie nikotínu, alkoholu a pod.*)

Človek nechce smrť, ale koná činnosť, ktorá ju môže spôsobiť. Vystavuje sa tak nebezpečenstvu života.

Ťažké psychické poruchy, úzkosť alebo veľký strach pred nejakou životnou skúškou, utrpením alebo mučením môžu zmenšiť zodpovednosť samovraha. Nemáme strácať nádej na večnú spásu ľudí, ktorí si vzali život.

3. Zmrzačenie

Je to odstránenie alebo vyradenie z činnosti niektorého ľudského ústroja, čím už telo stráca svoju celistvosť. Platí to aj o jednom z párnych ústrojov.

Príklady dovoleného zmrzačenia: *476**

- amputácia končatiny pre záchranu života (*film Vlčie diery*)
 - v sebaobrane je dovolené zmrzačiť, ba aj zabiť nespravodlivého útočníka pri obrane života (*použiť primerané prostriedky*)
 - chirurgické zákroky, ak je nádej na zlepšenie stavu;
 - transfúzia krvi (*nejde o zmrzačenie, lebo telo krv nahradí – svedkovia Jehovovi*)
- Je to naopak prejav lásky a milosrdenstva;
- darovanie vnútorných orgánov a údov, bez ktorých darca môže žiť. (*napr.: jednej obličky*)

Príklady nedovoleného zmrzačenia:

- pre získanie vonkajšieho dobra (*vyhnúť sa vojenskej službe, aby chudobný mohol žobrať ako invalid a pod.*)
- transplantácia orgánu, bez ktorého by darca zomrel

4. Sterilizácia

Umelý zákrok, ktorého výsledkom je, že sa muž alebo žena stanú neplodnými.

a) Priama

Ak je neplodnosť zámerná (*kvôli väčšej neviazanosti*)

Táto nikdy nie je dovolená (*nechcem mať deti*)

b) Nepriama

Ak je neplodnosť vedľajším účinkom. (*napr.: odstránenie maternice, keď je napadnutá nádorom...*)

4.1. Pilulky dvojaké:

Anovulatorné: zabráňujú dozrievaniu a uvoľneniu vajíčka – najviac používané

- Sú dovolené iba z terapeutických dôvodov na základe nepriamej dobrovoľnosti.
- pre oddialenie menštruácie z nejakého dôvodu (*športové podujatie, promócia...*)
- ak žena predvída znásilnenie, aj manželka od svojho muža (opitý)
- slobodná môže z akéhokoľvek dôvodu (výlet)

Abortívne: Zabráňujú zahniezdeniu už oplodneného vajíčka - nemožno používať nikdy!!!

5. Zabitie zločinnca a nespravodlivého útočníka *469**

Zločinec je ten, kto spácha zločin hodný trestu smrti.

Na ochranu života a majetku svojich občanov môže štátna vrchnosť zásadne použiť aj **trest smrti!** Ak však možno izolovať zločinnca od spoločnosti, nesmie sa trest smrti použiť.

Na dovolenie trestu smrti musia byť splnené určité podmienky:

- Musí to byť zločin hodný trestu smrti.
- Zločin musí byť pred súdom riadne dokázaný.
- Musí byť riadny súd, aby sa obvinený mohol brániť.
- Odsúdenému má byť poskytnutá možnosť pokánia.

Nespravodlivý útočník ***467

Je ten, kto neprávom ohrozuje život človeka alebo dobro veľkého významu. Nikto nie je povinný život útočníka uprednostniť pred svojím životom.

Podmienky dovolenej sebaobrany:

- útočník už musí byť v akcii (*chystá zbraň a je istota, že útočí na napadnutého*)
- sebaobranu použiť až vtedy, keď zlyhali všetky dostupné nenásilné prostriedky (*útek, volanie o pomoc a pod.*);
- povinnosť sa brániť má napadnutý vtedy, ak je v stave ťažkého hriechu
- zachovať bezhriešnu sebaobranu (*t.j. neslobodno usmrtiť, keď stačí útočníka len poraniť; neslobodno usmrtiť, keď útočník chce niečo menšie ukradnúť, vyhráza sa a pod.*)

6. Zabitie nevinného človeka – VRAŽDA *470**

Je to násilné vyhasenie ľudského života nevinného človeka iným človekom.

a) Priama vražda

Vrah mal úmysel zabiť človeka priamo, alebo pre iné dobro (*vražda strážnika, aby sa dostal do skladu.*)

b) Nepriama vražda

Človek nemal v úmysle zabiť, ale konal nedovolenú činnosť, ktorá mala za následok (vedľajší efekt) smrť človeka. (*zanedbanie bezpečnostných predpisov, povinnej starostlivosti a pod.*)

Za neúmyselnú vraždu nie je človek morálne zodpovedný. (*usmrtenie chodca autom*)

KVALIFIKOVANÁ VRAŽDA:

- ***Svätokrádežná vražda*** - Bohu zasvätenú osobu alebo na posvätnom mieste
- ***Otcovražda*** - zabitie otca a matky
- ***Manželovražda*** - manžela alebo manželky

Vrah a tí, ktorí úmyselne na vražde spolupracujú, páchajú **hriech, ktorý volá o pomstu do neba.**

Vražda novonarodeného dieťaťa, bratovražda, vražda rodiča, manžela alebo manželky sú osobitne ťažké zločiny, pretože trhajú prirodzené zväzky.

6.1. Interrupcia ***470,472

Interrupcia – je to úmyselný zákrok, ktorým sa priamo v živote matky ničí živý plod.

Inter = medzi + **ruptus** = ničiteľ, porušiteľ

Ab = von, z, od + **ortus** = počiatok, narodenie, rast, narastanie

Potrat, umelé prerušenie tehotenstva, abortus... = toľko termínov, slúžiacich na zakrytie pravého významu skutku, ktorý označuje - **vraždu nenarodeného dieťaťa.**

Umelé prerušenie tehotenstva (*akéže prerušenie, keď sa to nedá obnoviť??? - vražda!!!*)

„Skôr, než som ťa vytvoril v matkinom živote, poznal som ťa, skôr, než si vyšiel z lona, posvätil som ťa“ (Jer 1,5).

a) Priamy potrat

Ten nikdy nie je dovolený a je to ťažký hriech.

Kánonické tresty sú vysoké:

Cirkev trestá tento zločin proti ľudskému životu kanonickým trestom **exkomunikácie**.

„Kto zapríčini potrat, ktorý skutočne nastane, upadne do exkomunikácie (vylúčenie z Cirkvi) samým činom spáchania deliktu“. Oslobodiť môže iba miestny ordinár (biskup), alebo na pútnych miestach.

Týka sa: žena, lekár, sestra inštrumentárka, anesteziológ + tí, ktorí mali proti tomu zakročiť (otec, matka)

Matka Tereza pri preberaní Nobelovej ceny v Oslo: „Najväčší ničiteľ mieru v súčasnosti je výkrik nevinného nenarodeného dieťaťa. Ak matka vie zabiť dieťa vo svojom lone, môžeme sa diviť že existujú vo svete vojny a že sa vraždíme? Ak je nejaký vojnový konflikt, celý svet sa o ňom dozvie a kritizuje útočníka. Denne sa však zabíjajú milióny nenarodených detí a my mlčíme, nehovoríme nič. Národy, ktoré uzákoonili potraty sú pre mňa najchudobnejšie. Boja sa maličkých detí a preto oni musia zomrieť.“

b) Nepriamy potrat

Môže sa vykonať bez viny, keď je vedľajším efektom iného životne dôležitého zákroku (napr.: ožarovanie maternice matky pri zhubnom nádore a pod.)

c) Iné prípady:

- **Predpôrodná diagnóza** - je morálne dovolená, ak „rešpektuje život a neporušiteľnosť ľudského plodu a je zameraná na jeho zachovanie alebo uzdravenie... Je však v závažnom rozpore s morálnym zákonom, ak predvída, v závislosti od výsledkov, možnosť vyvolať potrat. Diagnóza sa nesmie rovnáť „rozsudku smrti“
- **Biologický materiál** - Je nemorálne vytvárať ľudské embryá na to, aby sa využívali ako „biologický materiál“, s ktorým možno voľne nakladať.
- **Klonovanie** - Niektoré pokusy o zásah do geneticky človeka nie sú terapeutické, ale smerujú k vytváraniu klonov. Takéto manipulácie sú v protiklade s osobnou dôstojnosťou ľudskej bytosti.

7. Eutanázia ***471,478

Bezbolestné ukončenie života.

Slovo je gréckeho pôvodu, odvodené od „eu“ - dobrý + „thanatos“ - smrť.

Eutanázia je teda „dobrá smrť“ – bezbolestné ukončenie života.

Život sme si však sami nedali, preto nemáme právo rozhodovať ani o jeho ukončení !!!

a) Priama eutanázia

Nikdy nie je dovolená !!!

Nech by na ňu boli akékoľvek dôvody a použili sa akékoľvek prostriedky – **spochybná v usmrtení telesne alebo mentálne postihnutých, chorých alebo umierajúcich**. Je morálne neprijateľná.

b) Nepriama eutanázia

Môžeme odmietnuť nákladné a nadpriemerné prostriedky na záchranu života.

Prerušenie nákladných, nebezpečných, mimoriadnych alebo vzhľadom na očakávané výsledky neúmerných liečebných procedúr, je oprávnené.

Nechce sa tým spôsobiť smrť, iba sa prijme, že jej nemožno zabrániť.

Rozhodnutie má urobiť chorý, ak je toho schopný; v inom prípade tí, ktorí sú na to oprávnení podľa zákona.

Ani keď sa smrť pokladá za veľmi blízku, nemožno prerušiť štandardné liečenie, ktoré sa má zvyčajne poskytovať chorej osobe.

Eutanázia nepozná cenu utrpenia, vykupujúcu silu bolesti v nadprirodzenom zmysle.

Je preto najväčším previnením aj proti nádeji. Je zúfalou voľbou toho, kto prestal dúfať.

- Punkciu *srdca* možno urobiť z obavy, aby sa snád' mŕtvy neprebral v hrobe. Možno to urobiť iba vtedy, keď sú potvrdené bezpečné známky smrti. Pri pochybnostiach o známkach smrti by to bola priama vražda.
- Cirkev dovoľuje *kremáciu*, ak nie je prejavom úmyslu spochybníť vieru vo vzkriesenie.***479

Iné hriechy proti 5. prikázaniu *477,483-486**

1. **Vojna** - Je definovaná ako „boj množstva ľudí proti vonkajšiemu množstvu ľudí, za ktoré berie zodpovednosť verejná autorita, aby ním ochránila verejné dobro". Vojny sú: nespravodlivé (výbojné koloniálne; z rasovej alebo náboženskej nenávisťi a pod.), a vojny spravodlivé (obranná vojna proti nespravodlivému útočníkovi).
2. **Genocída** - hromadné ničenie ľudských životov - (*genos* - rod; *excido* - ničím).
3. **Súboj** - nie je nikdy dovolený, lebo tu ide o úmysel zabiť (vraždiť) alebo ťažko poraniť; na druhej strane zase vystavuje nebezpečenstvu svoj život a svoje zdravie. Bol by dovolený len tam, kde by bol namiesto vojny (*Dávid a Goliáš*).
4. **Bitka** - trest bitkou môže uplatniť len ten, kto má právomoc
(*verejná moc môže trestať zločinca, rodičia svoje nedospelé deti*).
5. **Týranie zvierat** - je hriechom bezdôvodne zvieratá trápiť, zabíjať len pre potešenie a spôsobovať im bolestnú smrť. Je to ľahký hriech, ktorý pre okolností sa môže stať ťažkým (napr.: sadizmus)
6. **Terorizmus** - sa bez rozdielu vyhráza, zraňuje a zabíja; závažne odporuje spravodlivosti a láske.
7. **Mučenie** - pri ktorom sa používa telesné alebo morálne násilie, je v rozpore s úctou k ľudskej osobe a k ľudskej dôstojnosti.

??? OTÁZKY ???

4. Prikázanie.

Koho zaväzuje, V čom, Poslušnosť a úcta, Povinnosti detí voči rodičom a predstaveným, Povinnosti občanov voči štátu

5. Prikázanie.

- a) Škodenie si na zdraví (narkománia, alkoholizmus, obliekanie sa, fajčenie)
- b) Samovražda (priama a nepriama)
- c) Zmrzačenie (dovolené a nedovolené)
- d) Sterilizácia (priama a nepriama, pilulky)
- e) Zabitie zločinca (trest smrti) a nespravodlivého útočníka (dovolená sebaobrana)
- f) Vražda (priama a nepriama, kvalifikovaná, interrupcia)
- g) Eutanázia (priama a nepriama)